

ПОБУДОВА ТЕОРЕТИЧНИХ МОДЕЛЕЙ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

«Жодне зрушення з сталого місця не відбувається без причинно-наслідкових факторів. Так і розвиток суспільства повинен мати під собою певне підґрунтя, фактор, що провокує зміни. У філософії дані фактори дістали назву – «рушійні сили»».[1, стр.235]

Мета: розглянути моделі розвитку суспільства

Актуальність теми: будь-якому розвиненому чи нерозвиненому суспільстві, прослідковуючи послідовний розвиток, завжди робиться прогноз на майбутнє – найближче або ж з довгостроковою перспективою. Тому дана тема завжди є актуальною.

Об'єкт дослідження: суспільство та його складові.

Практичне завдання роботи: побудувати теоретичні моделі розвитку суспільства.

Теоретичне завдання роботи: розглянути можливі перспективи розвитку суспільства.

Досліджуваність теми: Шарль Луї Монтеск'є, Володимир Вернадський, Едуард Шілз, Г. Гегель, Д. Даймонд, Арнольд Тойнбі.

У соц. філософії під цим поняттям розуміють істотні, необхідні, довгострокові чинники, що забезпечують розвиток громади у своєму існуванні. Філософи не можуть знайти консенсусу щодо вирішення цього питання.

«Розвиток суспільства зі зміною природних основ соціального життя, кліматичними, біологічними і навіть космічними факторами»[4] - так трактують дане

питання прихильники певних натуралістичних концепцій (Ш.Л. Монтеск'є, В.Вернадський, Л.Гумільов). Збігнєв Бжезинський, Уолт Ростоу – одні з найвідоміших філософів-технократів виводять матеріальне виробництво, прогрес технологій і техніки, ріст інтелектуального капіталу як визначальні елементи громадського розвитку. Такої ж думки дотримувались і представники марксистської теорії соціології. Інші філософи пов'язували процес розвитку соціуму зі змінами в системі духовних цінностей та культурному житті індивідів, як безпосередніх структурноутворюючих елементів суспільства (Огюст Конт, П. Сорокін та ін.).

Як це часто буває, істина знаходиться десь посередині. Усі перелічені фактори впливають на розвиток суспільства. Потрібно враховувати, що розглядаються дані фактори і як самостійні одиниці і як переплетіння економічних, духовних і природних факторів.

Важливе місце в теорії суспільного розвитку посідають питання, пов'язані з визначенням форм переходу суспільства з одного стану в інший. Перехід здійснюється еволюційним або ж революційним шляхом і в суспільстві основним його реалізатором є реформи.

Революція - це стрибкоподібний перехід держави і її суспільства з певного стану в інший, від одного якісного стану до принципово нового, основні зміни відбуваються в політичній сфері, тому що в першу чергу змінюється суспільно-політичний лад держави. Еволюція (саме у філософському, а не у біологічному значенні цього слова) - це кількісні зміни, шляхом нагромадження конкретних змін та рішень у політичному, соціальному, економічному та інших підсистемах еволюціонуючого об'єкта (у даному випадку держави). Революція має великий масштабний розмах, вона може відбуватись як і у певних сферах, призводячи до їх якісних змін, може змінювати систему цілої держави або ж робити аспект на певну категорію людей. Щодо сфери суспільних відносин основні зміни в ній відбуваються під час так званих революцій соціуму. Соціальна революція дає змогу вирішити суперечності, що були присутні в суспільстві на момент її початку, і, на відміну від еволюції, являє собою різкий перехід, що призводить до появи якісно нової ознаки – нового типу громадських відносин. За визначенням марксистів – соц. революції є не закономірним явищем буденного характеру, а навпаки є бажаними, тому що є певними сподвижниками змін на краще, так званими «локомотивами історії».

Але як і будь-яка філософська теорія, теорія революції та еволюції не отримала стовідсоткового схвалення і у неї були свої критики. Наприклад, відомий британський філософ Арнольд Тойнбі у своїй праці «Осягнення історії» стверджує: «соціальна революція є симптомом занепаду цивілізації і гальмом у розвитку суспільства.»[5] Його порив підтримали Микола Бердяєв і Володимир Соловйов, які вважали революцію, як форму соціальної діяльності, неефективною, даремною, вважали що вона

провокує колосальні витрати і у всьому поступається більш простій формі розвитку - еволюції.

Правильність їх думок доводили практичні приклади. Революції навіть у своїх найвдаліших іпостасях призводили до періодів занепаду економіки, глобальних депресій та погіршення матеріального становища усіх прошарків населення. Окрім вищезгаданого, засоби якими реалізуються революції несуть під собою небезпеку життю та діяльності людей. Соціальні революції знаходять своє виправдання лише тоді коли вони ставлять собі за мету перервати тиранію, диктаторство або певні тоталітарні режими. Основною ціллю їх проведення має стати звільнення нації від гноблення. І застосовувати даний метод дозволено лише тоді ,коли еволюційний метод став з певних причин неможливим.

У соціальній філософії виділяються основні теоретичні моделі суспільства. Ідеалістична модель базується на визнанні провідної ролі міфів, ідей, духовного збагачення у згуртованості індивідів, людей в єдине ціле - суспільство. Різновидів ідеалістичної моделі існує велика кількість: вчення Будди у Стародавній Індії та інших країн Азії, що вважало кінцевою метою людського існування - вічне блаженство; вчення Конфуція у Китаї, що визнавало за основу існування життя суспільства моральність з її золотим правилом: «Не роби людині того, чого не бажаєш собі». Конфуціанство пропагувало вчення про любов до людини, як основу суспільства. Така позиція дозволяє вважати дані вчення як основостворюючі для тогочасної філософії соціуму. Платонізм Стародавньої Греції, був сконцентрований на ідеї створення держави-ідеалу , держави-прикладу.

Яскравими дослідниками ідеалістичної моделі суспільства були німецькі класичні філософи. Імануїл Кант у праці «Ідеї загальної історії» розвиває та обґрунтовує думку про те, що здатність людини знаходити засоби для існування і навіть її здатність розуміти світ, чистий розум і добра воля повинні бути особистою справою людини, а історичні закономірності - лише аналогія до закономірностей природи. За Кантом, суспільство є середовищем та головною умовою самореалізації людини. . Імануїл Кант, осмислюючи теорії розвитку правової держави, вважав, що найгірше, що люди можуть вчинити у відношенні один до одного – це створення незлагодженості між собою. Дана незлагодженість змушує їх переходити до громадського суспільства. Вчений висунув цікаву теорію ,що причиною всіх найкращих творінь людства є певна ворожість та нетовариськість. Саме вона ,на думку Канта ,веде суспільство до прогресу й миру на шляху об'єднання людей.

Оригінальні ідеї про розвиток громадянського суспільства висунув та розвинув Г.Гегель. Його концепція мала під собою багато наукових пояснень основних процесів та закономірностей об'єктивного боку розвитку. У даних ідеях були розкриті мотивації суспільного розвитку, двигунами яких повинні були стати окремі індивіди. Історизм, об'єктивність і монізм були основними засобами методології Георга Гегеля та його розуміння розвитку суспільств.

Теологічна модель – була найточніше сформульована у Середньовіччі. «Трьома китами» на яких спиралась дана модель були :Августин Блаженни та його трактат «Про град Божий», Ансельм Кептерберійський з його працею «Чому Бог людина?» та Фома Аквінський з книгою «Про могутність Бога». Релігійна(теологічна) модель досить довго домінувала у системі розуміння розвитку. Деякі правителі брали дану модель за основу державотворення, доказом чого є існування теодержав ,де основою всього була одна віра, одна релігія.

«Натуралістична модель суспільства, за якою людське суспільство - природне продовження розвитку Космосу ,її джерела - у соціальній філософії Арістотеля, який висунув ідею про природне походження соціального розшарування людей. Панування і підлеглість - не тільки речі необхідні, але й корисні. Уже безпосередньо з моменту народження деякі істоти відрізняються тим, що одні з них нібито призначені до підлеглості, інші - до владарювання. Елемент владарювання і елемент підлеглості - загальний закон природи. Цей же принцип неминуче повинний панувати і в усьому людстві»[6,стр. 435].

Отже: суспільство ніколи не буває сталим. Кожна його деталь ме властивість змінюватись , причому в обидва боки еволюційної прямої. У межах найкоротшого періоду воно може пережити миттєве піднесення , а потім відновлюватись після найменшої регресію десятками років .Таким же чином деякі держави можуть мати надрозвинені технології, а на іншому кінці світу інша держава може бути неписемною. Кожне суспільство повинне робити акцент на громадян. Головною рушійною силою розвитку суспільства є індивіди ,що його складають , і тільки вони вирішують шлях розвитку.

Література

1. Шілс Едуард. «Теорії суспільства: Основи сучасної соціологічної теорії» Джессі Р. Піттс, Талкотт Парсонс (редактор), і Каспар Д. Нагеля, Нью-Йорк: The Free Press, 1961
2. Платон. Держава / Пер. з давньогр. Д. Коваль. – К.: Основи, 2000. – 355 с.
3. Кін Джон. Громадянське суспільство: старі образи, нове бачення / Олександр Грищенко (пер.з англ.). – К. : К. І. С., 2000. – 191 с
4. Кресіна І. Громадянське суспільство: відокремити зерно від половини / О. Полішарова, І. Кресіна // Віче. – 2002 – № 4 – С. 23-27.
5. Тойнбі, Арнольд. Дослідження історії. Том 1./Пер. з англ. В. Шовкуна.– К.: Основи, 1995.– 614 с.
6. Джаред Даймонд. Колапс. Чому одні суспільства виживають, а інші вмирають. - М.: АСТ: Астрель: Полиграфиздат, 2010. - 762 с.
7. Шумка М. Роздуми над значимістю та роллю філософії у суспільстві / Михайлина Шумка // Україна в гуманітарних і соціально-економічних вимірах. Матеріали II Всеукраїнської наукової конференції. 24-25 березня 2017 р., м. Дніпро. Частина I. / Наук. ред. О.Ю.Висоцький. – Дніпро: СПД «Охотнік», 2017. - 302 с. – С. 98-100.
8. Гончарук Т., Шумка М. Громадянське суспільство в Україні: проблеми становлення та потенціал / Михайлина Шумка, Тетяна Гончарук // Матеріали міжнародних філософсько-економічних читань. – Львів, 2011. – С.215-222. Гончарук Т.В.